

О.В. Ольшанський, д-р екон. наук, доц. (*ХДУХТ, Харків*)

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПОБУДОВИ ДИНАМІЧНОЇ МОДЕЛІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА ТОРГІВЛІ

У роботах з економіко-математичного моделювання з середини ХХ ст. при створенні економічних моделей використовувався метод експертних оцінок, а також математико-статистичні прийоми. Водночас дослідники відзначали суттєві недоліки обох підходів. Так, було показано, що «при всій важливості і необхідності використання методу експертних оцінок... він страждає принаймні двома недоліками. В основі цього методу лежить досвід і «ділова інтуїція» фахівця-експерта, який провадить оцінку, тобто чинники, значною мірою залежать від суб'єктивних уявлень даної особи. Активне використання цього методу у даний час обумовлено тим, що математико-статистичні прийоми слабо використовуються на практиці, тому що погано взаємодіють зі специфікою макромоделей відтворення». Тому пропонується побудова динамічна модель сталого розвитку підприємства торгівлі на основі використання думок експертів.

Побудова динамічної моделі сталого розвитку базується на моделюванні режиму функціонування і розвитку даної господарської системи як такого способу оцінки (вимірювання), який дозволяє з'єднати різноманітність і умови прийнятих рішень, характеристики невизначеності діяльності господарської системи з різноманітністю кінцевих результатів, з характеристиками і властивістю невизначеності результатів функціонування даної господарської системи. Ідея побудови динамічних моделей для формування ефективного режиму реалізації функцій системи вперше була висловлена у роботах професора І.М. Сироежіна і отримала розвиток у роботах по теорії організаційно-економічних вимірів. Суть методу полягає у наступному.

Діяльність будь-якої господарської системи являє собою вибір і реалізація довільного набору зв'язків з безлічі потенційно можливих, а також підтримання або розриву вже існуючих зв'язків. Безліч реалізованих зв'язків при переході системи з одного стану до іншого характеризується поняттям «режим діяльності». У кожен момент часу господарський об'єкт може знаходитися в одному з двох станів (режимів): режим функціонування (стабільний набір зв'язків) і режим розвитку (набір зв'язків, що змінюється).

Режим діяльності господарської системи може бути представлений певною кількістю економічних показників. З кожним

конкретним режимом можна зіставити певні значення показників або (з урахуванням вимоги порівнянності і необхідності включення елементів динаміки) темпи зростання (приросту) показників.

Використовуючи ранжування показників за темпами зростання, можна побудувати такий порядок, який здатний сформувати вимоги до кращого режиму діяльності і може виступати у ролі еталона. Такий порядок має назву нормативної системи показників, тобто являє собою систему показників, упорядкованих за темпами зростання таким чином, що підтримка цього порядку на тривалому проміжку часу забезпечує найкращий режим функціонування господарської системи.

Нормативна система показників – модель еталонного режиму функціонування господарської системи. Будь який фактичний порядок показників можна порівняти з нормативним шляхом розрахунку між ними коефіцієнта рангової кореляції.

Спрямованість підприємства торгівлі на підвищення його ефективності і стійкості може бути описана за допомогою розробки певних цільових установок. При цьому слід відзначити вимогу розгляду підприємства торгівлі як динамічної системи, що призводить до необхідності формулювати не «мети-стану», а «мети-напрямку», наприклад «скорочувати чисельність» або «збільшувати оборотні кошти». У зв'язку з цим формулювання мети господарської політики підприємства торгівлі вимагає встановлення (на першому етапі прийняття рішень) абсолютних рівнів показників, більш того, не є необхідним і встановлення заходів їх руху (темтів зростання). Цільові установки можуть бути отримані шляхом упорядкування показників стану і результатів діяльності підприємства торгівлі. Мета управління буде полягати у підтриманні даного порядку. Шляхом цілеспрямованого конструювання та контролю динаміки показників, можна не тільки визначити напрямок руху господарської системи, а й управляти цим рухом для досягнення визначених цілей.

Очевидно, що критерії для вибору вимог до найкращого режиму діяльності можуть бути різними. Зокрема, у якості такого критерію може виступати підтримка (зростання) сталого розвитку підприємства торгівлі. Розроблені на цій основі моделі сталого розвитку повинні служити точкою відліку при оцінці фактичного режиму функціонування підприємства торгівлі, орієнтиром у прийнятті стратегічних управлінських і фінансових рішень.